

بررسی عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی در دانش آموزان

سمیه مختار زاده بازرگانی^۱

سعید علیزاده^۲

فصلنامه مدیریت و چشم‌انداز آموزش

سال اول، شماره یک، پاییز ۹۸

تاریخ دریافت: ۹۸/۵/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۸/۷/۲۶

چکیده

انتخاب رشته تحصیلی یکی از مهم‌ترین تصمیم‌هایی است که دانش آموزان در دوران تحصیل خود می‌گیرند به طوری که می‌تواند سرنوشت شغلی و آینده شغلی آنان را رقم بزند. مطالعه حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر انجام شد. روش پژوهش حاضر توصیفی بود و جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر و پسر سال دوم دبیرستان، در حال تحصیل در سه رشته ریاضی فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی دبیرستان در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بود. ۲۰۰ نفر از جدول کرجسی و مورگان به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این مطالعه پرسشنامه محقق ساخته عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن انجام شد. یافته‌های این مطالعه نشان داد نظر دبیر و مشاور تحصیلی، علاقه دانش آموز، سوابق تحصیلی،

۱. کارشناس ارشد علوم تربیتی، گرایش برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس، ایران.

s92.mokhtarzadeh@gmail.com

۲. استادیار، عضو هیات علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب، تهران، ایران

نظر خانواده و استعداد تحصیلی در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است ($P < 0/05$). همچنین مؤلفه نظر خانواده دارای بالاترین رتبه و مؤلفه نظر دبیر و مشاور تحصیلی دارای پایین ترین رتبه است.

کلیدواژه‌ها: گرایش تحصیلی، انتخاب رشته، خانواده، محیط تحصیل.

مقدمه

انتخاب رشته دوران متوسطه، یکی از انتخاب‌های مهم و اثرگذار در زندگی است؛ انتخابی که جهت بسیاری از اتفاقات و فعالیت‌های زندگی دانش آموزان را تعیین می‌کند (Rezapour, Shafi'i, 2013). در یک فرایند تصمیم‌گیری، دانش آموزان ممکن است به وسیله والدین، بستگان و معلمان دبیرستان یا دوستان تحت تأثیر قرار گیرند (Badavar Nahandi, Taghizadeh Khanqah, 2019). چاپمن (1974) معتقد است که انتخاب رشته تحصیلی با توجه به مجموعه‌ای از ویژگی‌های درونی داوطلب با عوامل بیرونی مرتبط است. مطابق نظریه وی، انتخاب رشته تحصیلی بر اساس عوامل درونی شامل علاقه و سطح آرزوهای فردی، نگرش، توانایی و عملکرد تحصیلی و نیز عوامل بیرونی از قبیل وجود داشتن افراد مهم در زندگی فرد مثل خانواده، دوستان و مشاوران تحصیلی و مکان و سطح آموزش انجام می‌شود (Tang & Seng, 2016). خانواده، به‌ویژه پدر و مادر در امر تحصیل فرزندانشان از قبیل انتخاب هدف‌ها، گرایش‌ها و انتخاب رشته تحصیلی آن‌ها دخالت می‌کنند. گاه این دخالت‌ها مثبت و در پیشرفت و جهت‌گیری صحیح فرزندان مؤثر است و گاهی موجب انتخاب نادرست و شکست می‌شود (Parand, Yadegarzadeh, Khodaei, 2013). معمولاً خانواده‌ها دوست دارند فرزندانشان در رشته‌ای تحصیل کنند که مورد علاقه خودشان است و گاهی اوقات با حمایت‌های مالی بسیار، سعی می‌کنند فرزندانشان در رشته‌هایی تحصیل کنند که بیشتر مورد قبول جامعه است. تأثیر خانواده بر انتخاب رشته تحصیلی و انتخاب شغل توسط اسپلت و

فریمن^۱ (1985) بررسی شد و عوامل تأثیرگذار را موقعیت جغرافیایی، ژنتیک، پس‌زمینه خانواده، وضعیت اقتصادی خانواده، شغل والدین و سبک‌های نگرش به شغل والدین و ترکیب خانواده شناسایی کردند (Maghsoud Gardavan, Abdollahi, 2017). آداموتی و سوییت^۲ (2014) در مطالعه‌ای دریافتند الگوهای انتخاب رشته ریاضی و علوم با قومیت و پیشینه خانوادگی مرتبط است. بنابراین، عامل خانواده اثر قابل توجهی در تصمیم‌گیری‌های شغلی داشته (Lazarus, Mohammed & Adigun, 2013) و انتظارات شغلی پدر و مادر و نوجوانان و تجانس شغلی پدر و مادر، نقش مهمی در آرمان‌ها و اقدامات شغلی نوجوانان دارد (Sawitri, Creed, & Zimmer-Gembeck, 2013). از سویی دیگر، افراد آگاهی که در زمینه‌های آموزشی یا شغلی نقش مرجع دارند، از جمله منابع مهمی هستند که دانش‌آموزان برای انتخاب رشته خود می‌توانند به آن‌ها مراجعه کنند. وقتی افراد خود را برای انجام کاری ناتوان می‌بینند، با این امر روبه‌رو می‌شوند که بهتر است از اطلاعات افراد دیگر استفاده کنند (Maghsoud Gardavan, Abdollahi, 2017). از جمله این افراد، مشاوران و معلمان مدرسه هستند. گروه همسالان و همکلاسی‌ها را هم می‌توان جزو افراد مهم قلمداد کرد که احتمالاً نقش مهمی در انتخاب رشته ایفا می‌کنند. شفیق‌آبادی (2017) معتقد است بسیاری از دانش‌آموزان در دنباله‌روی از گروه همسالان خود بدون هیچ آگاهی از یک‌رشته تحصیلی وارد آن می‌شوند و بعد از گذشت چند سال درمی‌یابند که هیچ علاقه یا استعدادی در آن رشته ندارند. بنابراین، علاقه شخصی را نیز می‌توان یکی دیگر از عوامل مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی قلمداد کرد. تحقیقات نشان داده‌اند که علاقه شخصی عامل اصلی برای انتخاب رشته تحصیلی است و حتی مؤثرترین عامل در انتخاب رشته به شمار می‌رود (Badavar Nahandi, Taghizadeh, Khanqah, 2019). تحقیقات مربوط به عوامل مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی عمری پنجاه‌ساله دارد و محققان در طول این دوره عوامل تعیین‌کننده‌ای مانند ویژگی‌های فردی، خانوادگی و

-
1. Splete & Freeman
 2. Adamuti-Trache, Sweet

شغلی را شناسایی کرده‌اند. مطالعات قبلی به تعیین عوامل مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی پرداخته‌اند. محمدی، فلاحی خوشکتاب، راهگوی و حسینی (2019) در مطالعه‌ای نشان دادند بیشترین عامل تأثیرگذار بر انتخاب گرایش تحصیلی مربوط به عوامل فردی، عوامل حرفه‌ای، عوامل محیطی - اجتماعی، عوامل فرهنگی و عوامل خانواده و دوستان بوده است.

سلمانی و صائمی (2018) به نقش راهنمایان و مشاوران، اولیا دانش آموز، علایق و انگیزه‌های دانش آموزان، همسالان و دوستان و وسایل ارتباط جمعی بر هدایت تحصیلی و انتخاب رشته دانش آموزان پایه نهم تأکید کردند. بر اساس نتیجه مطالعه مظلومیان و اقتصادی (2017) موقعیت و خصوصیات فردی، وضعیت اقتصادی، توان علمی، وضعیت اجتماعی، محل دانشگاه و تبلیغات بیشترین تأثیر را در تصمیم‌گیری رشته تحصیلی دانش آموزان در کشورهای مختلف دارد (Mzlvmyan and aghtesadi., 2017). کوینتر و ادوارز (2011) در مطالعه‌ای نشان دادند در دسترس بودن فرصت‌های پیشرفت و تجربیات یادگیری تأثیرگذارترین عوامل بر انتخاب حرفه‌ای در میان دانش آموزان است (Quinter & Edwards, 2011). نتایج مطالعه Perry, Liu & Pabian, 2010) نیز نشان داد حمایت معلم و پشتیبانی شغلی پدر و مادر در آماده‌سازی شغلی مؤثر است.

آنچه از پیشینه نظری و نتایج مطالعات قبل مشخص است این است که اگر دانش آموزان به صورتی درست و متعادل به یک رشته تحصیلی هدایت نشوند، موجب سرگردانی، اتلاف وقت و به هدر رفتن منابع جامعه می‌شود. اما از سویی دیگر اگر هدایت تحصیلی متناسب با شناخت توانایی‌ها و رغبت‌های افراد و نیازها و امکانات جامعه انجام شود، نظام آموزشی به صورتی شایسته و منظم در جهت هدف‌های پیش‌بینی‌شده پیش خواهد رفت (Rezapour Mirsaleh, Shafaei, Barati, 2017). انتخاب رشته دوران متوسطه، یکی از انتخاب‌های مهم و اثرگذار در زندگی است؛ انتخابی که جهت بسیاری از اتفاقات و فعالیت‌های زندگی دانش آموزان را تعیین می‌کند. امروزه به دلیل پیشرفت سریع علوم و فنون و نیاز کشورها، از جمله کشور عزیزمان به نیروی انسانی متخصص، بانشاط، علاقه‌مند و کارآمد، به‌علاوه سخت‌تر شدن

رقابت‌های بازار کار و تأمین مخارج، اهمیت انتخاب رشته‌ای که فرد را راضی و خشنود نماید و به او امکان فعالیت ارزشمند و هماهنگ با شخصیتش بدهد، بیشتر شده است. انتخاب رشته تحصیلی در دوره دبیرستان، مقدمه انتخاب رشته دانشگاهی و آموزش عالی و در نتیجه انتخاب شغل است. به همین دلیل باید رشته‌ای را برگزید که با تمام ویژگی‌های شخصیتی و امکانات و فرصت‌های فرد مطابقت داشته باشد و آینده او را از نظر درآمد و بازار کار، رضایت شغلی و محیط کاری مناسب تأمین کند (Rezapour, Shafi'i, 2013). تحقیق حاضر می‌تواند درک عمیق‌تر و غنی‌تری از مسئله فراهم آورد و پاسخی خواهد بود به این سؤال که عوامل مؤثر بر گرایش‌های انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان در شهرستان نوشهر کدام است؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر سال دوم دبیرستان، در حال تحصیل در سه رشته ریاضی فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی دبیرستان در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ است که در سال اول دبیرستان معدل کل آنان بالای ۱۷ بوده است. جمعیت این افراد بر اساس آمار گرفته شده از آموزش و پرورش ۴۲۰ نفر است ($N=420$). از این تعداد ۲۰۰ نفر از جدول کرجسی و مورگان به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند.

به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات در خصوص عوامل مرتبط با گرایش به انتخاب رشته تحصیلی از پرسشنامه محقق ساخته ۳۱ سؤالی استفاده شده است. این پرسشنامه بر مبنای مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای و در راستای جمع‌آوری اطلاعات در رابطه با موضوع تحقیق است. عوامل مؤثر و مرتبط با انتخاب رشته از ادبیات نظری و پیشینه پژوهش استخراج شد که گهگاه این عوامل در برخی پژوهش‌ها مشترک بودند. در کل ۹ عامل استخراج شد و بر اساس بسامد تکرار در پیشینه پژوهش و تحقیقات صاحب‌نظران و نظریه‌پردازان پنج عامل پرتکرار و با بسامد کاربرد بالا گزیده شد. به‌منظور تعیین اعتبار صوری و محتوایی پرسشنامه از نظر مختصصان امر

استفاده شد. پس از تهیه و تنظیم سؤالات بر روی ۴۴ نفر از گروه نمونه اجرا شد. تقریباً بعد از دو هفته مجدداً روی نمونه مورد نظر اجرا شد و از طریق روش ضریب آلفای کرونباخ ضریب پایایی محاسبه که ضریب حاصله به میزان ۰/۷۶۵ تعیین شد؛ این عدد نشان از اطمینان کافی از پایایی پرسشنامه دارد.

جدول ۱. تناظر گویه های پرسشنامه عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته و ضریب آلفای مؤلفه ها

مؤلفه ها	سؤالات متناظر	آلفای کرونباخ
نظر دبیر و مشاور	سؤالات ۱ تا ۵	۰/۷۲۶
علاقه دانش آموز	سؤالات ۶ تا ۱۲	۰/۷۸۴
خانواده	سؤالات ۱۳ تا ۲۴	۰/۸۳۷
سوابق تحصیلی	سؤالات ۲۵ تا ۲۷	۰/۷۳۴
استعداد	سؤالات ۲۸ تا ۳۱	۰/۷۴۸

تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از آزمون t تک نمونه ای و آزمون فریدمن انجام شد.

یافته های تحقیق

یافته توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش از طریق خروجی نرم افزار SPSS به دست آمده و تفسیر و تجزیه و تحلیل توصیفی شد.

جدول ۲. شاخص های توزیع مشاهدات مؤلفه های پژوهش

متغیرها	تعداد	انحراف معیار	چولگی	خطای استاندارد چولگی	کشیدگی
نظر دبیر مشاور	۲۰۰	۰/۴۰۳۸۰	- ۰/۱۰۹	۰/۱۷۲	۰/۵۹۶
علاقه دانش آموز	۲۰۰	۰/۴۶۹۵۳	۰/۱۲۸	۰/۱۷۲	۰/۳۶۳
خانواده	۲۰۰	۰/۴۸۹۲۳	۰/۲۰۵	۰/۱۷۲	۰/۰۶۸
سوابق تحصیلی	۲۰۰	۰/۶۶۲۲۶	۰/۱۴۴	۰/۱۷۲	- ۰/۰۲۳
استعداد تحصیلی	۲۰۰	۰/۶۶۳۹۳	- ۰/۳۵۳	۰/۱۷۲	۱/۰۹۶

همان‌طور که در جدول ۲ به‌صورت یافته‌های پژوهشی حاصل شده بیشترین انحراف معیار مربوط به مؤلفه استعداد تحصیلی است که نشان از پراکندگی بیشتر این مؤلفه نسبت به سایر مؤلفه‌ها است و کمترین مقدار انحراف معیار مربوط به مؤلفه نظر دبیر مشاور است و در نتیجه کمترین مقدار پراکندگی مربوط به این مؤلفه است.

برای اینکه بتوانیم آزمون مناسب آماری را برای سؤالات پرسشنامه به تفکیک مؤلفه‌های آن بیابیم لازم است مروری بر تعداد سؤالات هر مؤلفه داشته باشیم. متغیر نظر دبیر و مشاور تحصیلی در پرسشنامه شامل ۵ سؤال است که سؤالات ۱ الی ۵ را شامل می‌شود. مؤلفه علاقه دانش‌آموز در پرسشنامه شامل ۷ سؤال است که سؤالات ۶ الی ۱۲ را شامل می‌شود. مؤلفه نظر خانواده در پرسشنامه شامل ۱۲ سؤال است که سؤالات ۱۳ الی ۲۴ را شامل می‌شود. مؤلفه سوابق تحصیلی در پرسشنامه شامل ۳ سؤال است که سؤالات ۲۵ الی ۲۷ را شامل می‌شود. مؤلفه استعداد تحصیلی در پرسشنامه شامل ۴ سؤال است که سؤالات ۲۸ الی ۳۱ را شامل می‌شود.

جدول ۳. شاخص‌های مرکزی سؤالات مؤلفه‌های تحقیق

ردیف	مؤلفه	سؤال	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین
۱	نظر دبیر و مشاور تحصیلی	مشاور مدرسه چندین بار در خصوص رشته موردنظرم نظرخواهی کردند و نظر آن‌ها چندان مطابق نظر من نبود.	۱	۵	۴/۱۵
۲		رشته موردعلاقه‌ام را نتوانستم به سبب نظر مشاور انتخاب کنم.	۲	۵	۴/۱۰
۳		مشاور معتقد بود که رشته‌ای پیشنهادمی‌دهد که با توجه به نمرات و سطح علمی برایم مناسب است.	۱	۵	۳/۸۵
۴		به نظر مشاورم تا آنجا که مطابق با میل و علاقه‌ام بود توجه کردم.	۱	۵	۲/۹۹
۵		نظر دبیران در طول سال‌ها تحصیل در انتخاب رشته‌ام مؤثر بود.	۲	۵	۴/۱۰
۶		به این رشته علاقه دارم گفتم حتماً می‌توانم.	۲	۵	۴/۰۷
۷	علاقه دانش‌آموز	به دلیل دستیابی به شغل موردنظرم و آرزوهایم این رشته را انتخاب کردم.	۱	۵	۳/۸۸
۸		از سال‌ها قبل این رشته را دوست داشتم.	۱	۵	۳/۶۶
۹		تمام تلاش خود را کردم رشته موردعلاقه‌ام انتخاب شود و به	۲	۵	۳/۶۵

نظرات دیگران توجه نکردم.				
۴/۳۱	۵	۱	در طی سال‌های قبل تلاش منی بر آن بود که نمرات لازم را برای ورود به رشته موردعلاقه‌ام کسب کنم.	۱۰
۳/۳۱	۵	۲	علاقه دارم به رشته‌ام چون درس خاصی از آن را دوست دارم.	۱۱
۳/۱۶	۵	۱	فکر می‌کنم از طریق این رشته بتوانم شغل موردعلاقه‌ام را در آینده بیابم.	۱۲
۳/۳۲	۵	۲	اگر صلاح خودم باشد، به حرفشان گوش می‌کنم، طبق شرایط و نمرات خودم و هر چیزی که علاقه نداشته باشم تحت تأثیرش قرار نمی‌گیرم.	۱۳
۳/۸۶	۵	۲	نگرش اطرافیان نیز تا حدودی بر انتخاب من تأثیرگذار بود.	۱۴
۳/۲۲	۵	۱	رقابت با افراد هم‌سن و سالم در اقوام و خانواده در انتخاب من تأثیرگذار بود.	۱۵
۲/۸۸	۵	۱	تا اندازه‌ای که به ضرر نباشد به نظرات پدرم توجه کردم چون او که نمی‌خواهد بجای من درس بخواند، موفقیت خودم مهم است پس چیزی که خودم می‌خواهم را انتخاب می‌کنم.	۱۶
۳/۵۷	۵	۱	چون پدرم بیشتر تجربه دارد بهتر می‌داند چه چیزی خوب است ولی اگر چیزی که علاقه نداشته باشم بگویند قبول نمی‌کنم.	۱۷
۳/۳۳	۵	۱	اهمیتی به نظر خانواده‌ام ندادم زیرا وقتی علاقه‌ای نداشته باشم موفق نمی‌شوم.	۱۸
۳/۳۰	۵	۱	اگر چیزی به غیر از نظر خودم بگویند وقتی می‌دانم موفق نمی‌شوم چرا باید گوش کنم.	۱۹
۳/۳۱	۵	۱	اگر چیزی بگویند که علاقه‌ای نداشته باشم قبول نمی‌کنم چون نمی‌توانم موفق شوم.	۲۰
۳/۴۷	۵	۲	۵۰٪ به نظرشان اهمیت می‌دهم.	۲۱
۳/۳۶	۵	۱	نظر پدر و مادرم برایم مهم‌تر است.	۲۲
۳/۳۳	۵	۱	خانواده‌ام تأثیر زیادی روی انتخاب رشته من نداشتند.	۲۳
۳/۶۴	۵	۱	به نظر پدر و مادرم خیلی اهمیت می‌دهم.	۲۴
۳/۷۵	۵	۲	به نظرم سوابق تحصیلی بیشتر از علاقه‌ام در انتخاب رشته‌ام تأثیرگذار بود.	۲۵

۳/۲۶	۵	۱	مشاور مدرسه چندین بار در خصوص تأثیر سوابق تحصیلی در انتخاب رشته با من صحبت کرد.	۲۶
۳/۱۶	۵	۱	متأسفانه میزان اثرگذاری سوابق تحصیلی به حدی بود که نتوانستم رشته موردعلاقه‌ام را انتخاب نمایم.	۲۷
۳/۱۱	۵	۱	تأثیر نتایج آزمون استعداد بر روی انتخاب رشته‌ام بسیار زیاد بود.	۲۸
۳/۱۲	۵	۱	معلمان بارها در خصوص استعدادم در رشته موردنظر صحبت کردند.	۲۹
۳/۶۶	۵	۱	با توجه به نمراتم متوجه شدم در درس‌های خاصی استعداد دارم.	۳۰
۳/۶۵	۵	۱	فکر می‌کنم می‌توانم با توجه به استعدادم در درس‌های رشته انتخابی‌ام آینده شغلی موفق‌تری داشته باشم.	۳۱

با توجه به نتایج جدول ۳، بیشترین مقدار میانگین در مؤلفه نظر دبیر و مشاور تحصیلی، مربوط به گویه «مشاور مدرسه چندین بار در خصوص رشته موردنظر من نظرخواهی کردند و نظر آن‌ها چندان مطابق نظر من نبود» و کمترین مقدار میانگین مربوط به گویه «به نظر مشاورم تا آنجا که مطابق با میل و علاقه‌ام بود توجه کردم» است. بیشترین مقدار میانگین در مؤلفه علاقه دانش‌آموز مربوط به گویه «در طی سال‌های قبل تلاش من برای آن بود که نمرات لازم را برای ورود به رشته موردعلاقه‌ام کسب کنم» و کمترین مقدار میانگین مربوط به گویه «فکر می‌کنم از طریق این رشته بتوانم شغل موردعلاقه‌ام را در آینده بیابم» است. بیشترین مقدار میانگین در مؤلفه نظر خانواده مربوط به گویه «نگرش اطرافیان نیز تا حدودی بر انتخاب من تأثیرگذار بود» و کمترین مقدار میانگین مربوط به گویه «تا اندازه‌ای که به ضررم نباشد به نظرات پدرم توجه کردم چون او که نمی‌خواهد بجای من درس بخواند، موفقیت خودم مهم است پس چیزی که خودم می‌خواهم را انتخاب می‌کنم» است. بیشترین مقدار میانگین در مؤلفه سوابق تحصیلی مربوط به گویه «به نظر سوابق تحصیلی بیشتر از علاقه‌ام در انتخاب رشته‌ام تأثیرگذار بود» و کمترین مقدار میانگین مربوط به گویه «متأسفانه میزان اثرگذاری سوابق تحصیلی به حدی بود که نتوانستم رشته موردعلاقه‌ام را انتخاب نمایم» است. بیشترین مقدار میانگین در مؤلفه استعداد تحصیلی مربوط به گویه «با توجه به نمراتم متوجه شدم در درس‌های خاصی استعداد دارم» و

کمترین مقدار میانگین مربوط به گویه «تأثیر نتایج آزمون استعداد بر روی انتخاب رشته‌ام بسیار زیاد بود» است.

برای آزمون نرمال بودن مؤلفه‌های پژوهش، از روش کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. جدول زیر شامل آماره آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و سطح معنی‌داری مؤلفه‌های پژوهش است.

جدول ۴. شاخص توصیفی و آماره آزمون کولموگروف-اسمیرنوف مؤلفه‌های پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	سطح معناداری
نظر دبیر و مشاور تحصیلی	۳/۸۴۲۰	۰/۴۰۳۸۰	۰/۱۴۱	۰/۰۰۰۱
علاقه دانش‌آموز	۳/۷۲	۰/۴۶۹۵۳	۰/۱۱۵	۰/۰۰۰۱
نظر خانواده	۳/۳۸۱۷	۰/۴۸۹۲۳	۰/۰۵۲	۰/۲
سوابق تحصیلی	۳/۳۹۳۳	۰/۶۶۲۲۶	۰/۱۲۹	۰/۰۰۰۱
استعداد تحصیلی	۳/۳۸۷۵	۰/۶۶۳۹۳	۰/۱۰۷	۰/۰۰۰۱

آماره آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای مؤلفه نظر دبیر و مشاور تحصیلی برابر با ۰/۱۴۱ و سطح معنی‌داری برای آن برابر با ۰/۰۰۰۱ به دست آمده است. آماره آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای مؤلفه علاقه دانش‌آموز برابر با ۰/۱۱۵ و سطح معنی‌داری برای آن برابر با ۰/۰۰۰۱ به دست آمده است. آماره آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای مؤلفه سوابق تحصیلی برابر با ۰/۱۲۹ و سطح معنی‌داری برای آن برابر با ۰/۰۰۰۱ به دست آمده است. آماره آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای مؤلفه استعداد تحصیلی برابر با ۰/۱۰۷ و سطح معنی‌داری برای آن برابر با ۰/۰۰۰۱ به دست آمده است. بنابراین، با توجه به اینکه سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ است لذا داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار نیستند. بنابراین، برای بررسی اینکه آیا نظر دبیر و مشاور تحصیلی، علاقه دانش‌آموز، سوابق تحصیلی و استعداد تحصیلی در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است استفاده از آزمون دو جمله‌ای منطقی است.

آمارهٔ آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای مؤلفه نظر خانواده برابر با $0/052$ و سطح معنی داری برای آن برابر با $0/2$ به دست آمده است. بنابراین، باتوجه به اینکه سطح معنی داری بیشتر از $0/05$ است لذا داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار هستند. بنابراین، برای بررسی اینکه آیا نظر خانواده در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است استفاده از آزمون پارامتریک تی تک نمونه‌ای منطقی است.

جدول ۵. نتیجه آزمون دو جمله‌ای مؤلفه‌های نظر دبیر و مشاور تحصیلی، علاقه دانش آموز، سوابق تحصیلی و استعداد

تحصیلی

گروه‌ها	تعریف گروه	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معنی داری
نظر دبیر و مشاور تحصیلی	≤ 3	۴	$0/02$	$0/50$	$0/0001$
گروه اول	> 3	۱۹۶	$0/98$		
علاقه دانش آموز	≤ 3	۹	$0/05$	$0/50$	$0/0001$
گروه اول	> 3	۱۹۱	$0/96$		
سوابق تحصیلی	≤ 3	۶۷	$0/34$	$0/50$	$0/0001$
گروه اول	> 3	۱۳۳	$0/67$		
استعداد تحصیلی	≤ 3	۷۲	$0/36$	$0/50$	$0/0001$
گروه اول	> 3	۱۲۸	$0/64$		

با توجه به نتایج جدول ۵ میانگین مؤلفه نظر دبیر و مشاور تحصیلی برابر $3/842$ است و با توجه به اینکه ۲ درصد (۴ نفر) مخالف (کمتر از ۳) و ۹۸ درصد (۱۹۶ نفر) موافق (بیشتر از ۳) هستند. در نتیجه نظر دبیر و مشاور تحصیلی در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است. میانگین مؤلفه علاقه دانش آموز برابر $3/72$ است و با توجه به اینکه ۵ درصد (۹ نفر) مخالف (کمتر از ۳) و ۹۵ درصد (۱۹۱ نفر) موافق (بیشتر از ۳) هستند. در نتیجه علاقه دانش آموز در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است. میانگین مؤلفه سوابق تحصیلی برابر $3/3933$ است و با توجه به اینکه ۳۴ درصد (۶۷ نفر) مخالف (کمتر از ۳) و ۶۷ درصد (۱۳۳ نفر) موافق (بیشتر از ۳) هستند. در نتیجه سوابق تحصیلی

در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است. میانگین مؤلفه استعداد تحصیلی برابر ۳/۳۸۷۵ است و با توجه به اینکه ۳۶ درصد (۷۲ نفر) مخالف (کمتر از ۳) و ۶۴ درصد (۱۲۸ نفر) موافق (بیشتر از ۳) هستند. در نتیجه استعداد تحصیلی در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است.

جدول ۶. نتیجه آزمون تک نمونه‌ای جهت مؤلفه نظر خانواده

نظر خانواده	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	کران پایین	کران بالا
۱۱/۰۳۳	۱۹۹	۰/۰۰۰۱	۰/۳۸۱۶۷	۰/۳۱۳۴	۰/۴۴۹۹	

با توجه به نتایج جدول ۶، میانگین مؤلفه نظر خانواده برابر ۳/۳۸۱۷ است و با توجه به اینکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ است، لذا میانگین با مقدار مورد آزمون تفاوت معناداری دارد همچنین کران پایین و بالا هر دو مثبت است، لذا میانگین مؤلفه مورد نظر از مقدار مورد مقایسه بیشتر است. در نتیجه نظر خانواده در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است.

جدول ۷ و توضیحات متعاقب آن نشان‌دهنده رتبه مؤلفه‌های عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی با استفاده روش فریدمن است.

جدول ۷. نتیجه آزمون فریدمن مؤلفه عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی

مؤلفه	میانگین	میانگین رتبه	رتبه	سطح معناداری آزمون
نظردبیر مشاور	۳/۸۴۲	۳/۹	۵	۰/۰۰۰۱
علاقه دانش آموز	۳/۷۲	۳/۶۲	۴	۰/۰۰۰۱
خانواده	۳/۳۸۱۷	۲/۴۲	۱	۰/۰۰۰۱
سوابق تحصیلی	۳/۳۹۳۳	۲/۴۷	۲	۰/۰۰۰۱
استعداد تحصیلی	۳/۳۸۷۵	۲/۵۹	۳	۰/۰۰۰۱

با توجه به اینکه هر قدر میانگین رتبه به ۱ نزدیک باشد نشان از آن است که پاسخ نظر دهندگان تمایل به اعداد بالاتر داشته است لذا مؤلفه «خانواده» دارای بالاترین رتبه و مؤلفه «نظر دبیر مشاور» دارای پایین ترین رتبه است.

بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر انجام شد. نتایج این مطالعه نشان داد نظر دبیر و مشاور تحصیلی، علاقه دانش آموز، سوابق تحصیلی، نظر خانواده و استعداد تحصیلی در گرایش انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان شهرستان نوشهر مؤثر است. این یافته همسو با مطالعه اسپلت و فریمن (1985) به نقل از (Maghsoud Gardavan, Abdollahi, 2017) است که عوامل تأثیرگذار بر انتخاب رشته تحصیلی و انتخاب شغل دانش آموزان را موقعیت جغرافیایی، ژنتیک، پس زمینه خانواده، وضعیت اقتصادی خانواده، شغل والدین و سبک های نگرش به شغل والدین و ترکیب خانواده شناسایی کردند. در همین راستا (Adamuti-Trache & Sweet, 2014) و (Lazarus, et al, 2013) دریافتند عامل خانواده اثر قابل توجهی در تصمیم گیری های شغلی دارد. در تبیین این یافته می توان گفت انتظارات شغلی پدر و مادر و نوجوانان و تجانس شغلی پدر و مادر نقش مهمی در آرمان ها و اقدامات شغلی نوجوانان دارد (Sawitri, et al, 2014) انتظارات شغلی پدر و مادر، تجانس حرفه ای پدر و مادر با نوجوانان موجب شکل گیری آرمان های شغلی دانش آموزان و اقدامات حرفه ای آنان می شود. از سویی دیگر، خودمختاری در انتخاب رشته موجب ایجاد انگیزه و علاقه در دانش آموزان می شود و حمایت و مذاکره متقابل پدر و مادر به خودمختاری بیشتر در انتخاب رشته منجر می شود. بنابراین، تشویق والدین و ایجاد تغییر واضح و روشن از نظر طول دوره تصمیم گیری شغلی در انگیزه یادگیری و تعیین سرنوشت فرزندان در تصمیم گیری شغلی نقش دارد. نتایج این مطالعه نشان داد نظر دبیر و مشاور تحصیلی بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان مؤثر است. این یافته همسو با مطالعه سلمانی و صائمی (2018)

است که بر نقش راهنمایان و مشاوران در هدایت تحصیلی و انتخاب رشته دانش آموزان پایه نهم تأکید کردند. در واقع، اثرات حمایت معلم موجب جهت گیری در انتخاب رشته و آماده سازی شغلی دانش آموزان می شود. در همین راستا نتایج مطالعه (Perry et al, 2010) نشان داد حمایت معلم در آماده سازی شغلی دانش آموزان مؤثر است. نتایج این مطالعه نشان داد علاقه دانش آموزان بر انتخاب رشته تحصیلی آن‌ها مؤثر است. این یافته همسو با مطالعه (mohammadi et al, 2019) است که نشان دادند بیشترین عامل تأثیرگذار بر انتخاب گرایش تحصیلی مربوط به عوامل فردی بوده است. سلمانی و صائمی (2018) نیز بر نقش علایق و انگیزه‌ها بر هدایت تحصیلی و انتخاب رشته دانش آموزان تأکید کردند. علاقه به عنوان یکی از مهم ترین عوامل در پیشرفت و ترقی در شغل به شمار می رود. در این بین، بهترین منبع کسب اطلاعات شغلی گوش دادن به سخنرانی صاحبان مشاغل است. زیرا با ایجاد علاقه، آن‌ها را در جهت انتخاب رشته تحصیلی درست و متناسب با سلیقه شخصی هدایت می کنند. نتایج این مطالعه نشان داد سوابق و استعداد تحصیلی دانش آموزان بر انتخاب رشته تحصیلی آن‌ها مؤثر است. این یافته همخوان و در جهت تأیید یافته پژوهش مظلومیان و اقتصادی (۱۳۹۷) است مبنی بر اینکه موقعیت و خصوصیات فردی و توان علمی بیشترین تأثیر را در تصمیم گیری رشته تحصیلی دانش آموزان در کشورهای مختلف دارد (Mzlvmyan,S and aghtesadi (M.2017).

از آنجایی که هر پژوهش با محدودیت‌هایی مواجه است، مطالعه حاضر نیز با این محدودیت مواجه بود که فقط در حوزه جغرافیایی شهر نوشهر انجام پذیرفته است. بنابراین، لازم است این پژوهش در سطح کشوری بررسی شود؛ چراکه بدین سان امکان بررسی عوامل مختلف مؤثر در جهت گیری رشته تحصیلی با توجه به اقلیم‌های فرهنگی میسر می شود. پیشنهاد می شود جهت گیری تحصیلی و حرفه‌ای در دانش آموزان از همان سال‌های آغازین تحصیل در مدرسه شروع شود و با گردش‌های علمی جهت آشنایی با مشاغل، دعوت از صاحبان مشاغل و

تجارب حرفه‌ای آنان همراه باشد. بدیهی است این مهم، با همکاری دانشگاه و مدرسه و امکان بازدید دانش آموزان از مراکز دانشگاهی تسهیل می‌شود.

Reference

- Adamuti-Trache, M., & Sweet, R. (2014). Science, Technology, Engineering and Math Readiness: Ethno-linguistic and gender differences in high-school course selection patterns. *International Journal of Science Education*, 36(4), 610-634
- Badavar Nahandi, Y., Taghizadeh Khanqah, V. (2019). Accounting Major Choice in Iranian Universities. *Empirical Research in Accounting*, 8(3), 93-118. doi: 10.22051/jera.2017.16129.1714. (In Persian)
- Lazarus, K., Mohammed, O., & Adigun, O. (2013). Family and teacher factors as determinant of career decisions among adolescents with hearing impairment in Ogun State, Nigeria. *Journal of Education and Practice*, 4, 161-168.
- Mzlvmyan, S and aghesadi M., (2017). A comparative study of the factors influencing students' choice of degree in different countries, National Conference of Modern Iranian and World Research in Psychology, Educational Sciences and Social Studies, Shiraz, Islamic Azad University of Zarghan Branch - Shoushtar University of Applied Sciences, https://www.civilica.com/Paper-PESLSBT01-PESLSBT01_080.html. (In Persian)
- Maghsoud Gardavan, A; Abdollahi, D, (2017). What field do you choose and why? Investigating Factors Affecting Students' Choice of Degree. The growth of social science education. 20 (1). 57-54. (In Persian)
- mohammadi N, Fallahi-khoshknab M, rahgoy A, hosseini M. (2019). Investigation factors affecting Academic tendency in Master student of Nursing in Students of Tehran University of Medical Sciences in. 3 JNE.; 8 (4):1-8. URL: <http://jne.ir/article-1-981-fa.html>. (In Persian)
- Parand, C; Yadegarzadeh, Gh; Khodaei, A, (2013). Field selection, future choice. Tehran: Iran Education Assessment Organization. ISBN: 9789642670499 (In Persian)

- Perry, J. C., Liu, X., & Pabian, Y. (2010). School engagement as a mediator of academic performance among urban youth: The role of career preparation, parental career support, and teacher support. *The Counseling Psychologist*, 38(2), 269-295.
- Quinter, M., & Edwards, K. (2011). Factors influencing students career choices among secondary school students in Kisumu Municipality, Kenya. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies*, 2(2), 81-87.
- Rezapour Mirsaleh Y, Shafaei M, Barati S. (2017). Investigating of students' awareness, availability and using of Informational Recourse in discipline selection. *journal of counseling research*. 2017; 15 (60):60-83. URL: <http://irancounseling.ir/journal/article-1-488-fa.html>. (In Persian)
- Rezapour, S., Shafi'i, R. (2013). Factors Affecting Students' Field of Study. The first international conference on the political epic (with an approach to Middle East developments) and the economic epic (with an approach to management and accounting). Roudehen, Islamic Azad University Roudehen Branch. (In Persian)
- Salmani, MR, Sayemi, H, (2018). Investigating the Factors Affecting Academic Guidance and Degree Selection Ninth grade students in Sari city, National Conference on New World Achievements in Education, Psychology, Social and Cultural Studies, Khoi, Islamic Azad University of Zarghan - Allameh Khoi Higher Education affiliated to Ministry of Science and Technology. https://www.civilica.com/Paper-PSYCONF01-PSYCONF01_399.html. (In Persian)
- Shafiabadi, A, (2017). Career guidance and career choice theories. Tehran: Growth. (In Persian)
- Sawitri, D. R., Creed, P. A., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2014). Parental influences and adolescent career behaviours in a collectivist cultural setting. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(2), 161-180.
- Tang, L. C., & Seng, C. (2016). Factors influence students' choice of accounting major in Cambodian universities. *Asian Review of Accounting*, 24(2), 231-251.